

ELTE | TÓK
TANÍTÓ- ÉS ÓVÓKÉPZŐ KAR

DALLAMI KÉPESSÉGFEJLESZTÉS

ének-zene tantárgy-pedagógia

Dallos Márta
egyetemi tanársegéd

2023.

Képesség

Képesség: részkészségekből, ismeretekből, rutinokból szerveződő rendszer

Általános tevékenységekhez szükséges képességek (szükségesek a zenei tevékenységekhez is):

- a figyelem koncentrációjának képessége
- fejlett gondolkodási képesség
- analízáló- és szintetizáló képesség
- absztraháló képesség

Zenei képességek

Paul Michel (1964)

- **Zenei hallási képességek:** érzékelési és differenciáló képességek (hangmagasság, hangszín, időtartam), észlelési képességek (ritmikai tagolódás, dallami-harmóniai egységek)
- **Emlékezeti képességek:** érzékleteket, észleléseket rögzítenek (auditív, vizuális, motorikus képzetek)
- **Szellemi képességek:** fantázia, gondolkodás (nagyobb zenei egységek, a kompozíció felépítése) – ide tartoznak az emocionális és akarati tényezők is
- **Motorikus képességek:** lehetővé teszik a hangszeren vagy énekhangon történő reprodukálást

Képzet (éneklés): zenei tapasztalatszerzés

- **Tudatosítás** (kiemelés, megfigyeltetés, megnevezés, jel): **zenei fogalmak kialakítása**
- **Reprodukció** - Alkalmazás, gyakorlás (képességfejlesztés): **zenei felismerés, kogníció**

A zenei gondolkodás fejlesztésének lépései

Turmezeyné Heller Erika (2012)

1. **képzet-szótár** kiépítése a dallami és ritmikai mintákból, mechanikus ismétléssel
2. a zenei alkotóelemek szétválasztásának képessége (tempó, ritmus, dinamika, hangmagasság), megfelelő fogalomhasználat (gyors-lassú, rövid-hosszú, halk-hangos, magas-mély) – létrejön a gyermekben az adott **jelenségek mentális struktúrája**
3. jelenségek **tudatosítása** – név, jel
4. **verbális asszociációs kapcsolat** a hangzás és név között (és visszafelé)
5. **szimbolikus asszociációs kapcsolat** a hallásélmény és a jel között (ismerős motívumok írása, olvasása)
6. **generalizáció**, ismeretlen anyagon is képesek végig járni a fenti lépcsőfokokat – már **nem mechanikus, hanem aktív** tanulás és önálló zenei alkotás

Képességfejlesztés az ének-zene órán

Képességfejlesztés: asszociációs kapcsolat kialakítása a hangzás és a név+jel között

- tudatosság: célok és módszerek
- fokozatosság: a gyerekek képesek legyenek a feladatra
- a feladatokat mindig szólaltassák meg, énekeljék el
- játékos feladatok, élmény
- mindig **értelmes zenei egységekkel** játszunk, figyeljünk a magyar gyermekdalok, később a tanítandó dalanyag formai elemeire (kérdés-felelet, lezárás, páros motívumok), pl. ritmuskártyák 2/4-ben, dallamkártyák 2 vagy 4 ütemes motívumokkal
- sok azonos dallamkezdésű vagy ritmusú dal van – ezeket igyekezzünk egyedi elemek alapján felismertetni
- figyeljünk a rendezett íráskép elsajátítására (arányos ütemek, egyértelmű kottafejek)

Dallami képességfejlesztés területei

**Képességfejlesztés három területe:
felismertetés – lejegyzés - reprodukálás**

Felismertetés - a zenei alkotóelemek szétválasztásának képessége, a mentális struktúrák megléte

Lejegyzés - szimbolikus asszociációs kapcsolat

Reprodukálás és alkalmazás - generalizáció, önálló alkotás

Dallam felismertetés

- s m d torna: nagymozgásokkal (csak 2-3 hanggal lehet játszani)
- dalok kezdő motívumainak párosítása - dúdolást képkártyával, szolmizált dallamot képkártyával, ritmus motívumot dallal, kézjeles motívumot (itt már jelrendszer van) ritmussal vagy képkártyával, stb. (Figyelem: sok azonos kezdésű dal van!)
- dalmozaik: négy motívum tetszőleges sorrendben, sorba kell rakni és kitalálni a dalt
- dalmontázs: különböző (kettő vagy négy) dal sorait rakjuk össze
- kétütemes motívum éneklése szolmizálva, utószolmizálva, a tanító dúdolása után, majd mindig egy hangot megváltoztatva (pl. mmrm d r – smrm d r – smrm d l,)

Dallam felismertetés

Belső hallás:

- dallamkitalálós: furulyázás után, dúdolás, tapsolás után (Figyelem: sok azonos kezdésű dal van!)
- dallam egy részét vagy megadott szavakat, hangokat magukban énekelve, aztán hangosan folytatva
- dallam- vagy ritmuselvonás: kézjel, dallam ritmusa, dúdolás
- tanító énekléséhez vagy furulyázásához a gyerekek behunyt szemmel kézjeleznek (kezdőhangot itt is meg kell adni!)

Olvasás-írás

Írás: nehéz asszociációs folyamat, gyakorlása időigényes (fokozatokban bevezetve)

Írás előkészítése:

- korong kirakós (pl. dúdolás után a dallam kirakása)
- dallamkártyák – vizuálisan rögzülnek a jelek, pl. ritmust vagy dallamot kártyákkal kirakni, sorba rendezni (melyiket hallod? milyen sorrendben?)
- négy dallammotívum éneklése a tanító által, gyerekek rakják sorba a dallamkártyákat

Írásbeli játékos feladatok:

- memoriter, emlékezetből írás, más jelrendszerről átírás emlékezetből (betűkottáról vonalrendszerre, számkottára, stb.), dalkezdet szöveges éneklése után a kezdő motívum kottázása

Alkotás

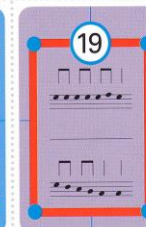
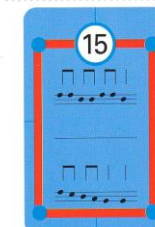
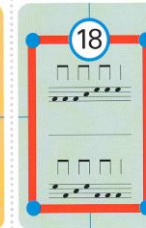
- saját nevének eléneklése
- dallami kérdésre felelet éneklése
- jól ismert mondóka éneklése
- dallamalkotás: 4 dallamkártya kiválasztása és értelmes dallamalkotás belőlük.
Hogyan változtassunk rajta, hogy szép dallam legyen?

Az improvizálás feltétele az eszköztár, valamint a motívum- és formaérzék megléte, vagyis sok alkalmas motívum, dallam éneklése (zenei képzetek).

Bánki V.– Kismartony K.: Zene - Játék 1.

	∩	∩∩	∩∩	∩
∩				∩
	∩	∩		∩
		∩∩	∩∩	
3		∩	∩	∩
	∩	∩∩	∩∩	∩∩

ELTE | TÓK
TANÍTÓ- ÉS ÓVÓKÉPZŐ KAR

- Réti A. és Döbrössy J. (2012): Az ének-zene tantárgy-pedagógiája – jegyzet. ELTE Eötvös Kiadó.
- Michel, P. (1964): Zenei képesség, zenei készség. Zeneműkiadó.
- Csillagné Dr. Gál J. és Kerecsényi L. (1998): Az ének-zene tanítása az alsó tagozatban. Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Bánki V. és Kismartony K. (2004): Zene-játék 1. Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Rápli Gy. (2020-2023): Ének-zene 1-4. osztály tankönyvek. 2020. NAT
- Kodály Z. – Ádám J. (1998): Énekeskönyv az általános iskolák 1-4. osztálya számára. Reprint kiadás. Nemzeti Tankönyvkiadó.